

УДК 811.161.2'243

**РЕПРЕЗЕНТАТИВНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В
ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ
(НА МАТЕРІАЛІ ІСТОРИЧНОГО РОМАНУ ЛІНИ КОСТЕНКО
„МАРУСЯ ЧУРАЙ”)**

Олександра Антонів, Наталія Фарина

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра українського прикладного мовознавства,
вул. Університетська, 1/233, 79001 Львів, Україна
тел.: 032 239 43 55
ел. пошта: antonivl@yahoo.com*

Розглянуто текст художнього твору як репрезентант культури українців. Вказано на лінгвокраїнознавчий потенціал історичного роману у віршах „Маруся Чурай”. Звернено увагу на мовні знаки як носії культурної інформації в тексті.

Ключові слова: художній текст, лінгвокраїнознавчий потенціал, метафора, фразеологізм, okazionalizm.

Мова є невід’ємним компонентом культури кожного народу, своєрідним обличчям нації на світовій арені. Вона виступає основним носієм і виразником ментальності, творчим чинником морального росту окремого народу.

Досконале володіння іноземною мовою – важливий чинник інтелектуального росту кожної освіченої особистості. Знання чужих мов сприяє міжнаціональній комунікації на якісно новому рівні, відкриває горизонти для продуктивної співпраці на державному рівні та у повсякденній роботі.

Українська мова стає незамінним засобом комунікації на міжнародній арені, адже наша держава контактує з іншими країнами, презентує власну культурну самобутність. Необхідним є вивчення української мови для студентів-іноземців, котрі прагнуть не просто більше дізнатися про українців як народ, але й мають намір здобувати освіту у нашій країні.

Незамінним дидактичним матеріалом у процесі навчання мови як іноземної є текст (від лат. *textum* – зв’язок, поєднання, тканина) – писемний або усний мовленнєвий масив, що становить лінійну послідовність висловлень, об’єднаних у ближчій перспективі смисловими і формально-граматичними зв’язками, а в загальнокомпозиційному плані – спільною темою і сюжетною здатністю”[15: 679]. Якщо використовувати текст художньої літератури, то це дасть змогу студентам іноземцям побачити лексичне багатство, мелодійність (за умови використання аудіоверіанту твору чи усного прочитання носієм мови), ритміку мови, яку вони вивчають.

Українська мова у літературній формі свого існування найбільш цілісно представлена у художніх творах. Вони виступають одним з основних компонентів національної культури українського народу. Поетичний світ Л. Костенко надзвичайно багатий на художні засоби образності, характеризується наявністю мовних одиниць та конструкцій, які спричиняють труднощі у процесі читання для

неносіїв мови, навіть якщо вони майже бездоганно володіють українською як іноземною. Проте актуальним залишається зміст твору. Автор історичного роману „Маруся Чурай” – видатна українська письменниця, шістдесятниця, громадський та політичний діяч. Твори цієї поетеси і прозаїка – спадщина культури нашого народу, саме тому вони яскравий матеріал для навчання видів мовленнєвої діяльності, різних мовних явищ в аудиторії іноземців. „Сьогодні йде загальна гуманізація наукового знання. Мову у всій складності не можна пізнати, якщо не вийти за її межі, не звернутися до її творця і носія – людини, до конкретної мовної особистості, а також до такої „індивідуальності”, як нація” [10: 19]. Необхідно зазначити, що Маруся Чурай – легендарна авторка народних пісень. Про неї нема достовірних фактів, але, напевно, кожен, хто знає українську мову, чув відому народну пісню „Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці”, що лягла в основу цього твору. Є. Кононенко зазначає, що місце цього історичного роману в українській літературі таке саме, як „Пана Тадеуша” у польській та „Євгенія Онегіна” у російській [6: 32].

Художні тексти майстрів слова повинні залишатися незамінним компонентом уроку, будучи практичним джерелом лінгвокраїнознавчих знань. У роботі з художньою літературою необхідно якнайповніше сприяти засвоєнню іноземцями усього її лінгвокраїнознавчого потенціалу. Як стверджує Н. Кулібіна [7: 54], іноземець, який дуже добре володіє іноземною мовою, може зіткнутися з проблемою адекватного розуміння художнього тексту. Це часто пов’язано з буквальним розумінням текстового полотна або ж із незнанням тих пластів лексики, які становлять лінгвокраїнознавчий потенціал мови. Лінгвокраїнознавчу цінність художнього тексту зокрема визначаємо на таких його рівнях: тематика, проблематика та ідейно-емоційна оцінка відображеної в ньому дійсності [8: 54].

У центрі зацікавлень лінгвокультурології (як і лінгвокраїнознавства) – дослідження і опис взаємодії мови і культури в діапазоні сучасного культурно-національного самоусвідомлення і його знакової презентації [14: 16]. Така презентація яскраво представлена в художньому тексті.

Художні тексти українських авторів повні шанобливого ставлення до рідної землі, традицій і звичаїв свого народу, його мови. Ці особливості проглядаються у текстах історичної тематики. Такі твори віддзеркалюють національну свідомість українського народу, сформовану на певному етапі його розвитку, дозволяють нам побачити тяглість культурних, ціннісних традицій. Одним з таких текстів є історичний роман Ліни Костенко „Маруся Чурай”.

Аналіз тексту як лінгвокраїнознавчого явища дає науковцям широкий спектр можливостей. Але переважно звертаємо увагу лише на формально-мовний аспект художніх текстів, оминаючи ідейно-тематичне багатство творів. Можливість аналізувати текст різнобічно також залежить від авторського виконання твору, бо не завжди він містить смисловий лінгвокраїнознавчий потенціал. Вивчаючи історичний роман Ліни Костенко „Маруся Чурай”, мусимо ствердити протилежне. Ідейна сторона такого тексту становить не меншу цінність, ніж його формальне вираження, адже йдеться про певні характерні національні типи особистостей, культурні традиції та звичаї, історичний відрізок, описаний у романі, знану українську піснетворку Марусю Чурай, яку українці вважають своїм національним символом. Світ образів у художньому тексті відповідає особливостям, виробленим у національній літературі, включаючи компонент авторського творчого рішення.

Мусимо зазначити, що „зв’язок окремого ключового слова з іншими компонентами в їхній текстотвірчій функції не завжди прозорий. Майстерність

письменника якраз і виявляється в тому, що він, увівши в текст етнокультурну одиницю, поступово формує навколо неї складові тексту, створюючи загальну картину світу, що її сприймає читач як національно орієнтовану” [5: 82]. Бачимо, що текст виступає як живе полотно, зіткане з різних рівнів, які мають відмінну лінгвокраїнознавчу цінність. Такий аналіз ґрунтується на дослідженні мовних та немовних (ідейному, тематичному) текстових рівнів. Крім того, якість сприймання творів залежить від особистих знань читачів, їхніх національних ціннісних орієнтирів. Мусимо бути готовими, що читачі різних народностей знайдуть у творі те, що суперечитиме їхнім світоглядним уявленням. У „Марусі Чурай” наявна чимала кількість національних особливостей. В ідейному плані насамперед звертаємо увагу на дивну, на перший погляд, розв’язку подій твору: головну героїню звільняють від страти через цінність тих пісень, автором яких вона виступає. Іноземний студент не завжди правильно зрозуміє таке художнє рішення автора, не знаючи про настільки шановане ставлення українців до пісні (крім того, за сюжетом Маруся не була повністю винна у смерті Гриця).

У художньому тексті відображено авторське образне світосприйняття як частково національне. Тому під час адаптації тексту для іншомовної аудиторії враховуємо ступінь „етнічності” автора та знання іноземців про ту країну, мовою якої написаний твір. Декодування національної специфіки твору – тривалий процес, не завжди з якісними результатами.

В історичному романі Ліни Костенко події відбуваються у часи Хмельниччини. Адаптовуючи текст, мусимо встановити зв’язок між автором і реципієнтом, який побудований на загальних уявленнях адресата про історію тих часів.

Художній текст виступає українським культурним спадком, який допомагає іноземним студентам більше дізнатися про нашу країну, ментальні особливості народу, його морально-етичні цінності.

Історичний роман Л. Костенко „Маруся Чурай” є потужним джерелом лінгвокраїнознавчої інформації, адже у ньому йдеться про національні особливості українців, їхнє минуле. Цей твір „є продуктом конкретної історичної епохи, формою існування культури, віддзеркаленням певних соціокультурних традицій” [1: 146]. Студенти-іноземці можуть відчувати себе очевидцями тих подій, що зображені у творі. Слід зауважити, що „Марусю Чурай” відносимо до проєктивних текстів (нову інформацію можна з чимось співвідносити, подавати через близькі чи суміжні речі та явища. У цьому випадку необхідно робити висновок з прочитаного) [2: 112]. У них важче розпізнати те, що хотів сказати автор. Проте не можна абсолютно адаптувати і спростити всі матеріали, щоб полегшити розуміння. Художній текст у цьому випадку втрачає свою цінність як твір мистецтва, студент, що вивчає іноземну мову, не зможе відчувати до кінця особливості творчої манери автора, а також світоглядної картини, яку закладено у текстовому полотні. Зазначимо, що „на відміну від будь-якого нехудожнього, художній текст виконує особливу функцію – естетичну, яка виступає у складній взаємодії з комунікативною і є визначальною особливістю його організації” [16: 427].

Як і в кожному художньому тексті, у цьому романі є мовні одиниці та конструкції, частота вживання яких безперечно забезпечує їх входження у лексичні мінімуми з української мови для іноземних студентів. Проте є й така лексика, яка становить труднощі для розуміння: безеквівалентна (власні назви, оказіоналізми, фразеологізми), фонові лексика. Її необхідно прокоментувати для адекватного розуміння текстового полотна. Щодо змістового рівня, бачимо, наскільки насиченим

подіями, персонажами є художній твір. Окремо виділяємо його морально-етичний рівень. Ціннісні орієнтири української нації визначають наше ставлення до вчинків головних героїв.

Що саме не дозволяє нам чітко побачити те, що заховано між рядками? Які модифікації відбуваються в текстовому полотні в результаті взаємодії різних мовних одиниць та конструкцій? Найвагомішу роль у проєктивних текстах відіграють підтекст, затекст та контекст.

„Підтекст – це та суб’єктивна інформація, яка пов’язана з мовленнєвим наміром адресанта і яка не випливає з об’єктивного змісту висловлювання” [16: 128]. Підтекст ми прочитаємо між рядками, інколи це важко зробити носіям мови, якою написаний твір художньої літератури. Остаточо стверджувати, що ми прочитали усі підтексти, що закладені автором у творі, не можна у жодному випадку. Адже кожен читач прочитає твір по-своєму і кожен раз по-новому. Головне, не слід відкидати з поля зору наявні факти підтексту, на які разюче вказано мовними одиницями. Наприклад, одній з героїнь твору автор вкладає у уста такі слова:

*Вже тато наш і на весілля втратились,
а Гриць умер... а Гриця вже нема...* [4: 14]

Перший рядок тексту приховано виказує нам авторське бачення людської вдачі Галі Вишняківни, яка більше переживає про матеріальні втрати, пов’язані зі скасуванням весілля, ніж про смерть свого нареченого. У читачів формується відповідне ставлення до цієї дівчини.

Усі фрази, що передують чи ідуть після певного слова у тексті, оточують його у потоці тексту, називаються контекстом. Інколи саме контекст відіграє провідну роль щоб сформуванню нове сприйняття значення. Це яскраво простежуємо за фразеологізмами:

Зав’язати світ – 1. Зробити кого-небудь нещасним, позбавити радості; 2. Змарнувати комусь кращі роки життя, зробити їх безрадісними [11:240]. Контекстуальне значення – закохатися одне в одного, не могли жити один без одного.

*Одне одному світ як зав’язали,
в осокорах стояли до зорі* [4: 51].

Затекст – це сукупність знань і відомостей, що відносяться до часу, про який йде мова у проєктивному тексті [2: 131]. Такі відомості скеровують іноземного студента на певний вид сприйняття художнього тексту. У нашому випадку йдеться про добу Хмельниччини, яка виступає історичним тлом для розгортання інших сюжетних ліній твору, а також відіграє вагому роль для адекватного розуміння певних подій.

Одним з найбільш репрезентованих пластів лексики у романі є власні назви. У художньому тексті майже завжди трапляються найменування дійових героїв, географічних об’єктів, які надають описаним подіям певної часопросторової означеності. Для читачів, що вільно володіють мовою написаного тексту, вони не становлять труднощів. Але іноземний читач натрапляє на величезну проблему, бо власні назви є національно-культурною особливістю кожної мови. Їх неможливо пояснити добором еквівалента у рідній мові іноземця. Тому так важливо фахово, а головне доступно подати лінгвокраїнознавчий коментар, що дасть змогу зрозуміти семантику цих слів, їх умотивоване вживання в тексті, сформує у читача певне уявлення про культуру і ментальність народу, мовою якого написаний текст.

В історичному романі Ліни Костенко „Маруся Чурай” зібрано власні назви, їх можна поділити на такі групи: *топоніми, антропоніми, назви пісень та книг, еортоніми, назви законів та документів*. Найширше репрезентовані в тексті антропоніми. Вони складаються з таких трьох підгруп: імена героїв роману, назви історичних постатей, біблійні та античні оніми. Навіть у самій назві твору використано антропонім – *Маруся Чурай*.

Автор надає своїм героям імена, які є загальноприйнятими в українському суспільстві (*Маруся, Гриць, Іван, Галя, Ганна*), або ті, які дещо вийшли з широкого вжитку (*Гордій, Ликера, Параска, Дем'ян, Кузьма, Дзизь*). Проте зазначимо, що походження всіх цих антропонімів не власне українське, а іншомовне. На сучасному етапі ми не відчуваємо цього, імена увібрали в себе дух нації, її історію.

Семантику власних імен науково розглянути важко. Деякі науковці сумніваються у можливості такого дослідження. Проте М.В.Підводний [9: 435–440] вважає, що для з'ясування етнокультурної цінності власних імен можливо звернутися до семантики їхніх апелятивів. Трапляються дуже специфічні імена та прізвища людей, утворення яких можна певним чином простежити. Поетичне *Ромашко Струк* виводимо з „*ромашка*” і „*струк*”, „*стручок*”:

Хай вам розкаже Процик Кулевара,

Семен Каптанчик і Ромашко Струк [4: 16].

Знатне сімейство *Вишняків* виводить ймовірно назву свого роду від дерева вишні. Вишневі українські сади є частиною етнічного життєвого устрою нашого народу. У нас, напевно, колись жили (можливо живуть і досі) *Бобренки* біля річок. *Жученко* – прізвище людини, яке свою семантику пов'язує з комахою жуком. Такі паралелі прослідковуємо і в інших назвах – *Гук, Лесько Хромий, Кислосломеда, Петро Капусник, Іскра* :

– Панове судді, я прошу пробащення,-

Сказав Горбань з паперами в руці [4: 13].

Проте українці можуть помічати певний зв'язок цих імен чи прізвищ із загальноживаною лексикою на позначення реалій навколишнього простору, особливе бачення якого їм нав'язує їхня мова.

Ліна Костенко намагається пояснити етимологію деяких онімів, що відрізняється від наукового тлумачення. Наприклад, власну назву Гордій (від гр.; Gordias - ім'я фрігійського царя, дане за географічною назвою Gordion – Гордій (столиця Фрігії) [12: 53] автор тлумачить досить оригінально:

Він гордим був, Гордієм він і звався.

Він лицар був, дарма що постолі [4: 42].

Топоніми, на відміну від антропонімів, здатні давати набагато більше екстралінгвальної інформації, викликати асоціації (з історичними подіями, які пов'язані з певним населенням, територією). Вони позначають реалії, дотичні до історичної долі, матеріальної і духовної культури українського народу, його традицій, з одного боку, а з іншого – як елементи мовної системи відображають специфіку мовної картини світу українців [13: 6].

Використовуючи топоніми, Ліна Костенко звертається до адресно-вказівної функції цієї лексики. Вживання майже всіх географічних назв мотивоване історичними подіями, що траплялися в українському житті. Автор подає величезний масив мікротопонімного матеріалу, який прив'язує нас до певної території ще тісніше, ніж назви великих географічних об'єктів. Можемо визначити, яку стилістичну функцію найчастіше виконують топоніми у тексті. Дослідниця К. Ірисханова вважає, що „ із

всієї сукупності екстралінгвальних факторів, які пов'язані з топонімами, провідними з погляду механізму його стилістично маркованої репрезентації є їх культурно-історична і національна співвідносність" [3: 6–7].

Через мову передається така риса менталітету нашого народу, як співучість. В основу твору „Маруся Чурай” лягли події, що відображені у пісні „*Ой не ходи, Грицю*”. Назви пісень є прикладом того, як ціле речення або словосполучення може бути одним членом простого чи складного речення:

Які там „Засвіт встали козаченьки”? [4: 65].

Дівчата вчора берегом ішли

та й заспівали: „Ой не ходи, Грицю” [4: 159].

Власні назви – один з матеріалів, де найкраще відображена етноспецифіка мови. Їхні матеріальні вираження за допомогою різної кількості слів, синтаксичні конструкції та функції, у яких вони виступають, семантична мотивованість, словотвірні особливості і стилістична роль є основою для якісного ілюстрування української мови через культурну спадщину нашого народу.

Творчість Ліни Костенко насичена величезною кількістю новотворів, які прикрашають художнє мовлення, роблять його емоційним, цікавим для сприйняття. Україномовний читач вирізняє у тексті авторські неологізми, проте інколи не одразу може зрозуміти їхню семантику. Оказіоналізми спричиняють великі труднощі також для іноземців, які намагаються зрозуміти текст української літератури в неадаптованому вигляді. Саме тому дуже важливо правильно охарактеризувати функції цих мовних одиниць у творі, пояснити читачам семантику незрозумілих слів, яких вони не знайдуть у жодному словнику.

Важливо, що в авторських новотворах відображено не лише світогляд однієї людини, яка написала твір, а й наявний „ментальний” елемент, частина світогляду тих суспільства і країни, які цей письменник представляє, по-новому проектується мовна картина світу народу, про який цей твір написаний. Лінгвокраїнознавчий потенціал оказіоналізмів величезний. Ліна Костенко, мобілізуючи всі пласти української лексики, продемонструвала невичерпні можливості української мови, її високу дериваційну спроможність.

У романі найбільше засвідчено оказіоналізмів-іменників (11), рідше автор творить нові слова-прикметники (6) та 2 дієслова. За семантикою вони подібні до тих одиниць, які вже засвідчені у мові, служать для переномінації відомих фрагментів позамовної дійсності. У новій формі модифікована або доповнена автором семантика все ж містить зв'язки із загальноживаною одиницею. Оказіоналізми у тексті є способом авторського самовираження, донесенням до читача власне авторського переосмислення певного слова. Така значеннєва зміна спричиняє зміну плану вираження.

Серед засвідчених авторських неологізмів-іменників можна виділити такі семантичні групи:

- одиниці на позначення істот за рисами характеру, якостями або суспільним становищем;

- назви неістот;

Оказіоналізми першої групи вжито з метою увиразнити ті особливості загальноживаного іменника, на якому акцентує увагу поетеса. Спосіб оказіоналізації у цьому випадку є найбільш дієвим, адже на новотвори читачі звертають увагу насамперед завдяки їхній формі вираження.

Наприклад, надзвичайну силу одного з героїв роману Ліна Костенко показує завдяки приєднанню до семи іменника якісної ознаки, перетворюючи синтаксичну одиницю (*великий воїн*) на морфологічну (*великовоїн*):

*А був колись такий великовоїн! –
од трьох шабель ще й досі не загоєн* [4: 135].

Майже усі (крім одного) оказіональні прикметники у романі творяться за допомогою семантичного увиразнення однієї частини складної лексеми іншою. З'являється нове значення, модифікуючи і поєднуючи у собі два загальновідомих: *благофортунний, гіркополинний, смарагдово-рудий*.

Можемо виділити серед засвідчених у тексті такі семантичні групи прикметників-оказіоналізмів:

- прикметники-кольороназви (*смарагдово-рудий*);
- лексеми на позначення звучання (*хлипучий*);
- семантично двокомпонентні відносні прикметники (4 одиниці);

Мовна картина світу українців характеризується наявністю величезної кількості одиниць на позначення кольорів, відтінків. По-своєму особливо малює Ліна Костенко барви осіннього лісу:

Стоять ліси смарагдово-руді... [4: 16].

Вживання оказіоналізмів у романі „Маруся Чурай” зумовлене бажанням автора увиразнити загальновідоме значення лексеми, надати нового відтінку семантиці слів, привернути увагу читачів до рис характеру героїв, властивості речей, наголосити на важливості певної дії. В оказіоналізмах бачимо не лише авторське „я” Ліни Костенко, вона використовує усе мовне багатство українців, враховує особливості нашого світосприйняття.

У тексті засвідчено також 2 дієслова. Значення одного з них лише дещо модифіковане від узуального („*Вона мене хотіла прикохати...*” – закохати в себе). Інше (*удавнитися*) має значення того прикметника, який його мотивує (*давній*):

...А дні ідуть. Удавнилась облога [4: 151] – облога триває віддавна, є давньою.

Мова роману Ліни Костенко характеризується наявністю різноманітних художніх засобів, серед яких обов'язковим компонентом та інструментом творення художнього тексту виступають фразеологізми. Н. Ядловська [17: 22] зазначає, що повному та всебічному вивченню мови іноземцями сприяє залучення до навчального процесу на середньому та високому рівнях володіння мовою певної кількості фразеологічних одиниць, що здатні розширювати світогляд, збагачувати мовлення, виробляти в іноземців навички українського мислення та уяви.

Найбільшу групу становлять ті одиниці з роману, які засвідчені в тексті та в словниках без жодної структурної чи семантичної трансформації, вони давно існують в українській мові і продовжують активно функціонувати:

Стати на порі – досягти, дійти зрілого віку, коли можна одружуватись (СФУМ, С. 749).

*Коли ж у Гриця вибилось навусся
і Чурайвна стала на порі,
то полюбилась хлопцеві Маруся, -
могли б лише радіти матері* [4: 19].

Проте лише в контексті найкраще виявляється справжнє значення і метафористичність багатьох типових фразеологізмів, найповніше розкривається їхній експресивно-стилістичний характер та створюється колорит епохи, увиразнюються властиві їм структурні особливості. Зрозуміти справжній смисл і

сучасне значення фразеологічної одиниці, а також наочно розкрити зв'язок між внутрішньою формою фразеологізму і його семантикою в синхронному плані можна лише за допомогою словесного і фразеологічного оточення в контексті.

Саме тому контекстуально і художньо умотивованими є інші групи фразеологічних одиниць, виявлені у творі Ліни Костенко.

Перша з них – це пласт фразем, які зазнали структурної трансформації без зміни семантики. Слова-компоненти виступають виразниками цілісного значення фразеологізму. Потрібно відрізнити фразеологічні варіанти від фразеологічних синонімів. „Фразеологічними варіантами називають ті видозміни фразеологізму, які, характеризуючись відносною тотожністю фразеологічних значень й етимологічних образів, розрізняються окремими компонентами, що надає їм певної експресивно-стилістичної забарвленості” [15: 710]. У поетичних текстах варіації можуть бути зумовлені ритмоорганізацією художнього твору. Але інколи спостерігаємо, що автор замінює якийсь елемент фразеологізму новим, характернішим для певного образу, наприклад:

*Чи рвала мати так на собі коси,
як задзвонили по його душі?* [4: 19].

Слово „коси” умотивоване у контексті, в цьому випадку воно стилістично виразніше, чим „чуб”, „волосся” (чуб у козака, „волосся – нейтральне).

Друга – це група фразем, які виступають у контексті з іншим семантичним значенням, вони менш чисельні. Саме в цьому випадку контекст, як ніколи, відіграє вирішальну роль, бо фразеологізми, взяті поза контекстом, набувають загальновідомого значення. Тому доцільно говорити, що контекстуальне значення з часом може увійти в словник і фразеологізм з такою семантикою може продовжити своє функціонування поза контекстом:

Зав'язати світ – 1. Зробити кого-небудь нещасним, позбавити радості; 2. Змарнувати комусь кращі роки життя, зробити їх безрадісними (СФУМ, 3–28).

КЗ – закохатися одне в одного, не могли жити один без одного.

*Одне одному світ як зав'язали,
в осоках стояли до зорі* [4: 51].

Можна простежити поєднання обох цих способів оказіоналізації. Ліна Костенко вдало поєднує, конструює фразеологічні одиниці в канві художнього тексту. У творі є також мовні конструкції, які набули фразеологічного значення, але ще не зафіксовані у словниках:

Ходити до гаю – Зустрічатися з кимось, до когось свататися.

Це мало хто із ким ходив до гаю!

Сам цар Давид жону свою отверг [4: 67].

Українська мова зберегла у фразеології суспільно-етичні цінності, відобразила світогляд, мовну картину світу українців. Засвідчений у романі фразеологічний матеріал дає науковцям широке поле для подальших лінгвокраїнознавчих студій, а студентам-чужоземцям – джерело кращого пізнання мовної картини світу українців.

Лінгвокраїнознавство як досить молода галузь мовознавства на українському науковому ґрунті потребує свого повного і детального опрацювання. Одним з етапів такої роботи є адаптація для іншомовної аудиторії художніх текстів української літератури. Історичний роман у віршах Ліни Костенко „Маруся Чурай” – це український культурний спадок, який допоможе іноземним студентам більше дізнатися про нашу країну, ментальні особливості, морально-етичні цінності українського народу.

1. Бацевич Ф. Текст як результат і одиниця комунікативної основи / Флорій Бацевич // Основи комунікативної лінгвістики. – Київ : Видавничий центр „Академія”, 2004. – С. 147.
2. Верещагин Е., Костомаров В. Текст в лингвострановедческом рассмотрении / Е. Верещагин, В. Костомаров // Верещагин Е., Костомаров В. Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. – Москва : Рус.язык, 1990. – 246 с.
3. Ирисханова К. Функционирование топонимов в художественной литературе (английский язык) : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук. – Москва, 1978. – 20 с.
4. Костенко Л. Маруся Чурай : Іст. роман у віршах / Ліна Костенко. – Київ, 1990. – 159 с.
5. Українська лінгвокультурологія : навч. посібн. [для студ. ВНЗ] / В. Кононенко. – Київ : Вища шк., 2008. – 327 с.
6. Кононенко Є. Героїні та герої: статті та есеї / Євгенія Кононенко. – Київ : Грані-Т, 2010. – 200 с.
7. Кулибина Н. Лингвострановедческий подход к художественному тексту (страноведчески ценные реляционные единицы языка как средство создания словесной образности) / Н. Кулибина // Лингвострановедение и текст. – Москва : Рус.язык, 1987. – С. 54–59.
8. Кулибина Н. Методика лингвострановедческой работы над художественным текстом / Н. Кулибина. – Москва : Рус.язык, 1987. – 143 с.
9. Підводний М. Ісламська антропоніміка та етнолінгвістика (власні імена в мовній картині світу) / М. Підводний // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – № 7. – Київ, 2002. – С. 435–440.
10. Сербенська О. Українська мова як об'єкт вивчення іноземців (соціопсихологічний аспект) / Олександра Сербенська // Українська мова як іноземна: проблеми методики викладання. – Львів, 1994. – С. 19.
11. Словник фразеологізмів української мови. – Київ : Наук. думка, 2008. – 1104 с.
12. Власні імена людей : словник-довідник / [уклад. Л. Скрипник, Н. Дзятківська]. – Київ : Наук. думка, 1986. – 310 с.
13. Станкевич Н. Передмова // Лінгвокраїнознавчий словник власних назв української мови. Зощ. 1. Географічні назви. – Львів, 2005. – 90 с.
14. Телия В. Первоочередные задачи и методологические проблемы исследования фразеологического состава языка в контексте культуры / В. Телия // Фразеология в контексте культуры. – Москва : Языки рус. культуры, 1999. – 336 с.
15. Українська мова. Енциклопедія / В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), Зяблюк та ін. – 2-е вид., випр. і доп. – Київ : Видавництво „Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
16. Хрестоматія по методике преподавания русского языка как иностранного / [сост. Л. Московкин, А. Щукин]. – Москва : Рус. язык. Курсы, 2010. – 552 с.
17. Ядловська Н. Фразеологічний матеріал української мови в чужомовній аудиторії матеріал / Наталія Ядловська // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2007. – Вип. 2. – С. 122–125.

**REPRESENTATIVENESS OF UKRAINIAN LITERATURE IN LINGUISTIC AND
COUNTRY STUDIES ASPECT (ON THE MATERIALS OF HISTORICAL NOVEL OF
LYNA KOSTENKO „MAYSYA CHURAY”)**

Olexandra Antoniv, Nataliya Faryna

Fiction text is analysed under the view of linguistic and country study knowledges as the representative of Ukrainian culture. Determined cultural capacity of historical novel „Maysya Churay”. Authors pay attention to the linguistic signs as cultural marks of information in the text.

Key words: fiction, linguistic and country studies knowledges capacity, metaphor, idioms, author neologism.

**РЕПРЕЗЕНТАТИВНОСТЬ УКРАИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В
ЛИНГВОСТРАНОВЕДЧЕСКОМ АСПЕКТЕ (НА МАТЕРИАЛЕ ИСТОРИЧЕСКОГО
РОМАНА ЛИНЫ КОСТЕНКО "МАРУСЯ ЧУРАЙ")**

Александра Антонив, Наталия Фарина

Рассмотрен текст художественного произведения как репрезентант украинской культуры. Указан лингвострановедческий потенциал исторического романа в стихах „Маруся Чурай”. Обращено внимание на языковые знаки как носители культурной информации в тексте.

Ключевые слова: художественный текст, лингвострановедческий потенциал, метафора, фразеологизм, авторский неологизм.

Стаття надійшла до редколегії 2.03.2012

Прийнята до друку 2.04.2012